

a zkušenosti, je skutečně hodnotným literárním dílem přesahujícím rámec archeologie.

V Legendě nám autor předvádí jednotlivé obrazy středověké krajiny a koloběh rolníkova života v ní. Nejsou to ale skutečné obrazy, spíše mozaiky skládající se z mnoha kamínek. Autor u každého z nich pečlivě zvažuje argumenty pro a proti, aby jej potom do zamýšlené mozaiky zasadil. Využívá při tom i svých bohatých zkušeností ze života na vesnici. Nechává jim vyniknout jen při zdůraznění určitých jevů — jejich houževnatosti a trvání od století dvanáctého po současnost. Tím dosahuje silného čtenářského dojmu.

Při rekonstrukci určitého jevu autor vytváří několik alternativních obrazů. Nechává je chvíli „žít“ a přitom nenásilně vede čtenáře k tomu, aby spolu s ním vybral tu nejpravděpodobnější variantu, schopnou života. O této metodě se dá hodně diskutovat. Musíme si ale uvědomit, že jde o dílo, které stojí již mimo rámec přísné odborné literatury a tedy musí nutně vystupovat z řady.

Politováním je absence barevných obrázků a fotografií; to je u publikace určené pro širokou veřejnost vážný nedostatek. Můžeme se jenom domnívat a doufat, že tato chybička na kráse nevznikla autorovým přičiněním, ale tlakem ze strany vydavatele na rozsah publikace. Stejněho druhu může být i poněkud nepřehledná úprava seznamu doporučené literatury (i když stejnou úpravu autor použil již ve svém Hledání zmizelého věku). Vesměs se tedy jedná o nedostatky technického charakteru; na podstatu Legendy vliv nemají.

Myslím, že Legenda má tu sílu vnímavého čtenáře na okamžik zastavit, aby se v této chvíli ohlédl zpět; aby dohlédl až ke svým kořenům, odkud vyšel, a vzdal úctu všem těm bezjmenným rolníkům. Toto ohlédnutí je právě v dnešní době, při hledání základních hodnot, o to cennější.

Zbývá už asi jenom jediné: vzdát dík autorovi. Dík za jeho vyznání a odvahu se kterou překročil stín „suché“ vědy a před zraky všech přítomných vdechl život Ostojovi a jeho době.

Rastislav Korený

The Celts. (Ed. Sabatino Moscati), Bompiani Milano 1991, 795 str., 818 barevných reprodukcí, 427 černobílých obr. a 31 map v textu.

Monumentální obrazová publikace byla vydána u příležitosti rozsáhlé výstavy evropských Keltů — „I Celti. La prima Europa“ — umístěné v prostorách Palazzo Grassi na San Samuele v Benátkách. Na přípravě výstavy otevřené v březnu 1991 a ukončené po prodloužení až v lednu 1992 se podílely vědecké a kulturní instituce z 24 zemí včetně Československa.

Publikace tématicky spojené s novou expozicí a zveřejněné současně s její vernisáží se obvykle označují jako katalog. Zdráhám se však tohoto označení použít v případě velkolepého a reprezentativního díla věnovaného evropským Keltům, přestože sám S. Moscati se mu nevyhýbá. Skutečný katalog, tj. soupis vystavených předmětů s dalšími údaji, však zabírá i s rejstříkem lokalit jen 92 stran, což představuje pouze jednu osminu z celkového rozsahu. Podstatnou část knihy, připomínající poněkud encyklopedii evropského latěnu, tvoří vědecké studie a příspěvky asi od sta významných keltologů.

Sborník obsahuje předmluvu, po níž následuje pojednání o postavení Keltů ve starověké Evropě (G. A. Mansuelli). Vlastní tematika publikace je rozdělena do devíti celků, o nichž se zmíním podrobněji. Tato část je doplněna závěrečnými úvahami S. Moscatiho, pasáží o starověkých autorech, obsáhlou bibliografií a konečně vlastním katalogem a seznamem lokalit.

Úvodní celek nazvaný Pátrání po dávných Keltech (V. Kruta) zahrnuje studii o keltském umění od P. M. Duvala, výklad starověkých literárních pramenů (G.

Dobesch), pojednání o archeologických pramenech (L. Kruta Poppi), o jazyku a písmu starých Keltů (A. Prosdociami) a o jejich zobrazení v etruském, řeckém a římském umění (B. Andraea). Celou vstupní část uzavírá rozbor známé působivé plastiky, kterou je Umírající Gal (M. Mattei).

Další úsek publikace je věnován 6. století př. n. l., tj. „knížecímu věku“. K této tematice zasvěceně přispěl O. H. Frey celkovým přehledem problematiky týkající se vzniku Keltů a jejich původní kolébky. Uvedený oddíl dále zahrnuje stať o kultuře Golasecca (R. C. De Marinis) a příklady knížecích pohřbů a sídel z Burgundsku, Bádenska-Würtenberska, z horního Porýní, z oblasti Loire a z území Švýcarska (J. -P. Mohen, J. Biel, W. Kimmig, N. Berhelier-Ajot, H. Schwab a další).

Následující část knihy je vyhrazena 5. století př. n. l., tedy otázkám utváření vlastní laténské kultury (O. H. Frey). V těchto souvislostech je pojednáno o marnské kultuře (P. Roualet), o keltských bohatých hrobech v oblasti středního Porýní (A. Haffner), o halštatských solných dolech (F. E. Barth) a dalších evropských lokalitách, mezi nimiž se objevily z našeho území hradiště Závist (K. Motyková-P. Drda-A. Rybová) a pohřebiště v Manětíně-Hrádku (E. Soudská). Rovněž byly prezentovány nálezy z Chýnova (P. Sankot), z časně laténského dvorce v Droužkovicích (Z. Smrž), z knížecích mohyl v Chlumu (J. Michálek) a z pohřebiště v Bučanech (J. Bujna). Z rakouského území se v tomto kontextu představila naleziště z okolí St. Pöltenu (J. W. Neugebauer) a známý Dürrnberg u Halleinu se prezentoval v souhrnném zpracování F. Moosleitnera jako důležité středisko keltského uměleckého řemesla.

Čtvrté století př. n. l. se odehrávalo na evropské scéně ve znamení historické expanze Keltů. Její zevrubně zhodnocení přináší obsáhlá studie V. Kruty. Následují příspěvky o Keltech v Itálii (D. Vitali), v oblasti Champagne (J.-J. Charpy), ve Švýcarsku, Porýní a Bavorsku. Vývoj na území Čech a Moravy charakterizovali pro uvedené období P. Sankot a M. Čížmář, v Karpatské kotlině pak J. Bujna a M. Szabó. Do této kapitoly zapadá zhodnocení inventáře z hrobu ve Waldalgesheimu (H. E. Joachim) a pokladu z Obřího pramene u Duchcova (V. Kruta).

Další série studií se týká 3. stol. př. n. l., které je ve sborníku označeno jako „věk válečníků“. O pohybech Keltů v tomto období zasvěceně napsal M. Szabó a ve zvláštním příspěvku pak ještě pojednal o vojenské námezdní aktivitě. Důležité místo zde má stať o keltské výzbroji, provázené početnými kresebnými rekonstrukcemi štítů a opasků (A. Rapin). V tomto kontextu nemůže chybět článek o keltském válečném voze doplněný jeho experimentální rekonstrukcí (A. Furger-Gunti). Užitečná je bohatě materiálově vybavená studie o Skordiscích (P. Popović — B. Jovanović). Zajímavé jsou všechny další příspěvky týkající se významných keltských pohřebišť (např. Giengen, Iwanowice, Pečine, Pişcolt, Çiumeşti), sídlišť či svatyní (např. Roquepertuse, Gournay) a eponymního naleziště La Tène (C. Dunning, M. Egloff). V této kapitole se čtenář seznámí s historií nálezu kování dřevěné konvice z Brna-Maloměřic a s její rekonstrukcí (J. Meduna). Jedno z těchto kování s výrazným maskovitým motivem se stalo přímo symbolem benátské výstavy evropských Keltů: jeho zvětšená barevná reprodukce zaujala ústřední místo na početných plakátech i na deskách samotné publikace. V rámci popisovaného oddílu nechybí ani pojednání o keltském zlatě, především o špercích, mezi nimiž dominují různé provedené nákrčníky a náramky. Pozoruhodný je názor, podle něhož byly nejstarší zlaté mince zhotoveny jako oběť bohům (C. Eluère).

Následující pasáž knihy je věnována Keltům na Iberském poloostrově. Zábývá se problematikou substrátu a utváření keltiberské kultury a vlastní keltskou expanzí na poloostrov (M. Almagro-Gorbea). Zahrnuje také příspěvek o vývoji Numantie (A. J. Martinez).

Oppidálnímu období, tj. 2. a 1. století př. n. l., je právem vyhrazen největší prostor. Vstupní část, jejímž autorem je F. Maier, pojednává obecně o problematice oppid. Další studie se týkají přírodního prostředí, zvláště vegetace (H. Küster), zemědělství (S. Bökönyi), řemesel (S. Sievers — R. Pleiner — N. Venclová — U. Geilenbrügge), mincovnictví (H. J. Kellner), keltské společnosti (A. Duval), keltského písma a náboženství (V. Kruta) a problematiky romanizace Keltů (C. Goudineau, M. Szabó). Do uvedené kapitoly jsou začleněny příspěvky o Tauriscích (D. Božić)

a o Keltech na Balkánu (O. H. Frey — M Szabó). Následující články se týkají vybraných lokalit oppidálního období: haedujského Bibracte (J. — P. Guillaumet), Münsterhügelu (A. Furger — Gunti), Berne-Enge (F. Müller) a bavorského Manchingu (F. Maier). V této souvislosti je také výstižně pojednáno o některých našich oppidech: Stradonice a Trísov přiblížil čtenářům J. Breň, oppidum na Závisti K. Motyková — P. Drda — A. Rybová. Moravské Staré Hradisko prezentoval J. Meduna a o bratislavském oppidu informoval L. Zachar. Do tohoto oddílu jsou zahrnuty rovněž statě o depotech, např. z Tiefenau u Bernu (F. Müller), z Niederzier (H. E. Joschim) a z našeho Kolína (K. Motyková — A. Rybová). Nechybějí zde ani příspěvky o lokalitě Port Nidau (F. Müller) a o kultovním kotlíku z Gundestrupu (F. Kaul). Rozsáhlý oddíl věnovaný posledním dvěma stoletím starého letopočtu uzavírá G. Piccottini studii o Norickém království.

Předposlední tématický celek je vyhrazen Keltům ostrovním (B. Raftery). Obsahuje stať o námořní dopravě mezi Kontinentem a Británií a studii o výšinných opevněných sídlištích, např. Little Woodbury, Danebury, Uffington, Bary Hill (B. Cunliffe). Následují příspěvky o kultuře Arras, nazvané podle pohřebiště malých mohyl ve východním Yorkshiru, a o aylesfordské kultuře spojené s pobytem Belgů v Británii (I. M. Stead). Čtenář zde nalezne také speciální práci o keltském náboženství a mytologii (P. Mac Cana) a zmínku o nálezech z močálů a rašeliníšť informující především o dřevěných pozůstatcích komunikací (B. Rafferty). Dále pokračují krátké, ale výstižné charakteristiky významných lokalit z území Anglie a Irska (např. Maiden Castle, Danebury, Navan Fort, Tara, Dún Ailinne). Oddíl věnovaný ostrovním Keltům završuje příspěvek o hromadném nálezů zlatých předmětů z irské lokality Brougher. Z uvedeného depotu je patrně nejnámější zlatý model votivní loďky (R. B. Warner).

Poslední téma zachycuje Kelty v jejich dalším vývoji, od časně středověkých (M. Ryan) až po jejich moderní potomky (G. Mac Eoin). Na to organicky navazuje pasáž týkající se keltského dědictví v evropské kultuře (A. Breeze).

V závěrečných úvahách vysvětluje S. Moscati, jak došlo ke vzniku tak rozsáhlého projektu; poukázal na propojenost výstavy a publikace, jejímž prostřednictvím vlastně expozice trvá dál, i když byla již ukončena. Upozorňuje na komplexnost a originalitu „katalogu“ a vytváří osobitou charakteristiku keltského umění.

Tím však obsah publikace ještě nekončí. Následuje výběr citátů přeložených z antických autorů a uspořádaných do tématických celků. Dále je rozsáhlá, věcně rozčleněná bibliografie, kterou sestavila L. Kruta Poppi. Teprve nyní má své místo vlastní katalog přinášející stručnou telegrafickou formou popisy a hlavní údaje k 775 předmětům (A. Arslan, D. Vitali). Definitivní závěr představuje seznam abecedně řazených lokalit, který je doplněn velkým množstvím černobílých fotografií vystavených exponátů.

Dílo o evropských Keltech je koncipováno a provedeno tak, že je přitažlivé nejen pro specialisty archeology, historiky starověku a umění, ale i pro široký okruh příznivců a milovníků dávných kultur a civilizací. O nebyvalém zájmu o tuto knihu svědčí prostý fakt, že německá a anglická verze byly zcela vyprodány již nedlouho po zahájení výstavy. Recenzovaná publikace patří bez nadsázky k nejreprezentativnějším a nejobsáhlejším pracím, které byly kdy Keltům a laténským kultuře věnovány. Je nenahraditelným zdrojem poznatků pro další výzkum a studium tohoto období i pro výuku budoucích archeologů.

Eliška Kazdová